

HOEFBLAD

47° jaargang nr.4

september oktober november 2011

Foto H. Oerlemans

NATUURVERENIGING

KEN EN GENIET

BESTUURSPRAATJE

De vakantie zit er voor de meesten weer op en de draad wordt weer opgepakt, zo ook bij onze natuurvereniging, er is weer van alles te beleven. Een zomer hebben we haast niet gehad, maar we zullen wel een mooie herfst krijgen en waarschijnlijk een hele vroege, als je nu het bos in gaat wemelt het er van de paddenstoelen en wat bijzonder opvalt dat het vaak grote exemplaren betreft, veel stinkzwammen en aardappelbovisten. Dus zorg dat je erbij bent als onze gidsen op pas gaan, zij tonen u de mooiste plekjes en weten er veel over te vertellen. Buiten Ken en Geniet is ook nog wat anders te beleven, de gemeente en het waterschap Brabantse Delta, openen de ecologische verbindingzone ten noorden van Dongen, dit gaat gebeuren op zaterdag 1 oktober. Uiteraard zal ook onze vereniging aan deze opening meewerken, we hebben er niet voor niets op aangedrongen dat deze verbinding er zou komen. U bent van harte welkom aan het terrein naast de Bolkensteeg, daar zullen diverse wandelingen gemaakt worden vertrekkend bij de feesttent, ook onze eigen gidsen zullen hun medewerking hieraan geven, voor het precieze programma verwijzen we naar de informatiekant van de gemeente Dongen.

Bestuurlijk is er ook nieuws, Koos heeft te kennen gegeven te willen stoppen als bestuurslid, dit na een periode van maar liefst 35 jaar. Uiteraard zullen we tijdens de algemene ledenvergadering daar uitgebreid bij stil staan. Maar dit betekent ook dat er een plaats vrij komt in het bestuur, die we zo snel mogelijk in willen vullen, dus hebt u nog vrije tijd over en ambitie in een bestuurstaak, meldt dit bij ons, het bestuur, u bent van harte welkom.

Als opgavenadres voor de tochten hebben we al vervanging kunnen regelen, dit wordt overgenomen door het echtpaar Leeggangers, Ad en Lenie zullen dit met onmiddellijke ingang van Koos en Marie over nemen. Door een ongeval heeft Marie haar heup gebroken en is zij gelukkig daarvan herstellende, zij verblijft voor revalidatie een tijd in de Volckaert, vandaar dat we na overleg met Koos hebben geregeld dat Ad en Lenie hen

ontlasten van de opgave's. Vanaf nu graag bellen of mailen naar het nieuwe opgavenadres of naar Marie José. Verder zij we nog steeds op zoek naar een nieuwe medewerker(ster) voor de redactie van ons Hoefblad, Lammie Bek gaat per 1 oktober verhuizen en moet zodoende haar werkzaamheden voor de redactie gaan staken. Wie schrijft er graag een verhaaltje of heeft ervaring met tekstverwerken op de computer, kom ons redactieteam versterken, 4 keer per jaar komen we bij elkaar, voor het samenstellen van het Hoefblad, een prachtig verenigingsblad, voor u door u. Kom gerust eens informeren naar hetgeen er van u verwacht wordt, of woon een redactiebijeenkomst bij, aanmelden kan bij het bestuur, of bij iemand van de huidige redactie.

Somber weer geeft vlinder andere kleur

Bericht uitgegeven door de Vlinderwerkgroep van Natuurpunt op maandag 1 augustus 2011

Somber zomerweer speelt vlinders parten. Vooral het Landkaartje blijkt van slag. Dat is een courante vlinder die je ook in tuinen en parken kan tegenkomen. Normaal is deze vlinder in de lente oranje van kleur en is de volgende generatie die in de zomer vliegt zwart-wit getekend. Maar nu stelt men vast dat vele exemplaren niet hun typische zwart-wit kleuring hebben, maar een mengelmoes van oranje en zwart-wit.

De tussenvorm van het Landkaartje (foto: Koen Leysen)

Medewerkers van de Vlinderwerkgroep van Natuurpunt, merken dit fenomeen zowat overal in Vlaanderen op. Maar hoe kan somber weer de kleur van een vlinder veranderen? Niet alle kenmerken van een soort liggen genetisch vast. Soorten zoals het Landkaartje (*Araschnia levana* L.) met twee generaties per jaar laten de ontwikkeling van sommige kenmerken afhangen van de omgeving. Een vlinder in de lente heeft dus een ander uiterlijk (en leven) als een in de zomer.

De normale zomervorm van het Landkaartje (foto: Diane Appels)

Bij het Landkaartje bepaalt dus de omgeving de kleurvorm. Dat is al lang bekend door een reeks experimenten uit in de jaren 1950. Groeien de rupsen op tijdens de lange junidagen dan worden ze als vlinder zwart-wit; groeien ze op tijdens de veel kortere dagen van augustus-september dan kennen ze een andere ontwikkeling en zijn ze als vlinder in de daaropvolgende lente oranje. Maar de hoeveelheid licht is niet de enige factor. Ook de temperatuur is van invloed. Wanneer het in juni en juli veel te fris en somber weer is, loopt de kleurontwikkeling in het honderd. Resultaat is dan een “vis-noch-vlees” uiterlijk; tegelijk oranje en zwart-wit.

De lentevorm van het Landkaartje (foto: Diane Appels)

Zowat in heel België kan men nu deze tussenvorm aantreffen, hoewel er ook normaal gekleurde exemplaren worden gespot. Tussenvormen worden later op het jaar wel vaker waargenomen wanneer er soms een kleine derde generatie van deze vlinder rondvliegt in september. Maar dat er al zo vroeg en zo veel tussenvormen vliegen is uitzonderlijk en is helemaal te wijten aan het fletse zomerweer.

Maakt het voor de vlinder zelf wat uit als zijn kleur mis zit? Dat is niet geweten. Bovendien zijn wetenschappers er zelfs nog niet helemaal uit of er voor het Landkaartje een voordeel zit aan die oranje lentekleur en zwarte zomerkleur. Recente experimenten aan het laboratorium voor gedragsecologie van Prof. Hans Van Dyck (UCL) wijzen op verschillen in camouflagede tussen lente en zomer om aan hongerige vogels te ontsnappen. Maar ook andere hypothesen worden nog getest.

Wie met de vlindergids in de hand vlinders wil op naam brengen (zoals voor de vlindertuintellingen die er weer zitten aan te komen) kijkt de volgende dagen dus best uit naar deze vreemde tussenvormen. De meeste boeken tonen immers deze afwijkende vorm niet. Het Landkaartje heeft trouwens wel iets met boeken. De lente- en zomervorm werden initieel als twee aparte soorten beschreven. Tot kweekexperimenten duidelijk maakten dat de ene simpelweg nakomelingen zijn van de andere. Dat uitgerekend een vlinder met de naam 'landkaartje' (Engels: map butterfly, Frans: carte géographique) wetenschappers al een paar keer het noorden heeft laten verliezen!

Tekst: Hans Van Dyck, [UCL](#), [Vlinderwerkgroep](#)

Foto's: Koen Leysen, [Natuurpunt Educatie](#) & Diane Appels

DE BLAUWE KAMER

Door diverse afmeldingen, enkelen waren op stap met de werkgroep "Grauwe Kiekendief", een vakantie-weekje, familie-omstandigheden en een armbreuk gingen we zaterdag 21 mei met 8 leden van de vogelwerkgroep van Ken en Geniet op excursie naar natuurgebied "**De Blauwe Kamer**".

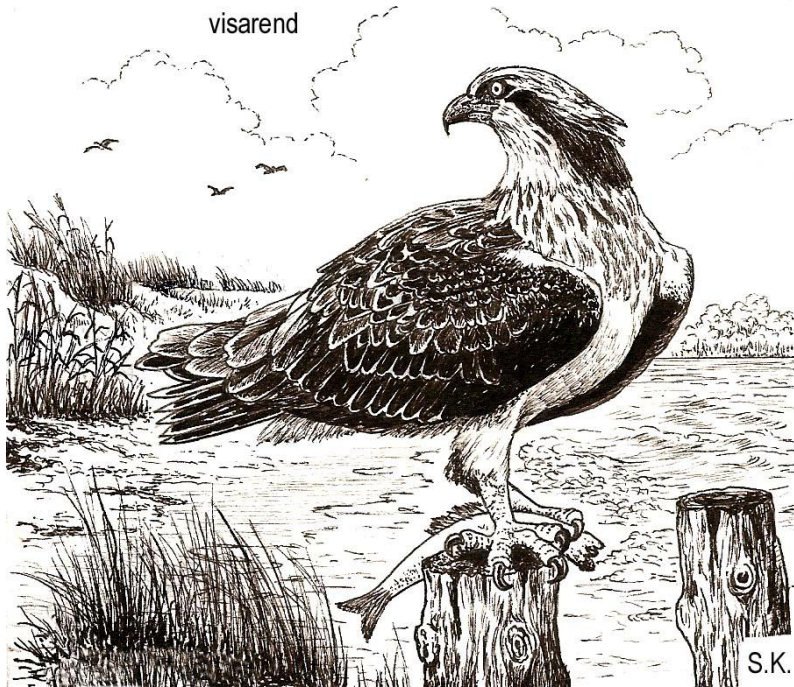
De "**Blauwe Kamer**" is een rivieroeverreservaat aan de noordelijke oever van de Nederrijn tussen Rhenen en Wageningen. De Blauwe Kamer heet naar een verdwenen hofstede van die naam die al op een kaart van 1636 voorkomt. Het ziet er dan uit als een aanzienlijk huis. Later stond hier een boerderij Blauwe Kamer, en nog later een steenfabriek met die naam die hier tot 1975 bakstenen produceerde. Door veranderende productiewijzen, kwam een einde aan deze en vele andere kleine steenfabrieken. Het land kreeg een nieuwe bestemming; middels natuurontwikkeling wordt nu getracht om weer een natuurlijke rivieroever te krijgen.

In de Blauwe Kamer komt een grote diversiteit aan dierenleven voor. Sinds de Blauwe Kamer met de Grebbeberg is verbonden begrazen Konikspaarden en Gallowayrunderen het gebied. Verder zijn er hazen, konijnen, muskusratten, beverratten (beide soorten worden bestreden in het gebied), bevers en vossen en ongetwijfeld nog meer kleine roofdieren en knaagdieren. Verschillende vogels kunnen hier zich goed handhaven. Het aantal soorten broedvogels schommelt tussen de 60 en 75. De vogeldichtheid neemt toe; het aantal vastgestelde territoria was in 1993 iets meer dan 500 en verdubbelde in de periode 2006-08. De aalscholver broedt er sinds 1998 en de lepelaar broedt er sinds 2004. Het aantal broedparen lepelaars steeg tussen 2004 en 2008 tot 17. De visarend (zie tekening volgende bladzijde) is hier ook regelmatig op doortrek te vinden, vooral in de maanden april en september.

Direct toen we uitstapten op het parkeerterrein werden we al vrolijk fluitend ontvangen door een aantal vogels.

We hoorden o.a. de huismussen, zwartkoppen, merels, bosrietzanger, winterkoning, fitis, groenling en.....de nachtegaal en we hadden nog geen 25 meter gelopen, dat belofde wat.

Iets verderop keken we uit over een meertje waar we al meerkoetjes, kuifeenden, grauwe ganzen, knobbelzwanen, blauwe reiger en lepelaars zagen.

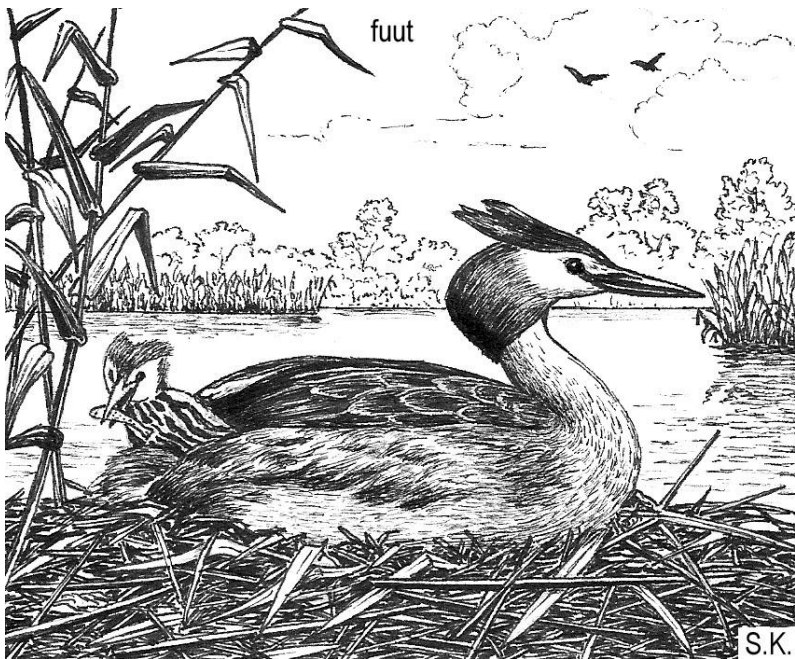
Door het oude wilgenbos wandelend werden we ook nog van zeer dichtbij beloond met een serenade van de zwartkop. Bij de ruïnes van de oude steenfabriek, vandaag de dag worden de ruïnes gebruikt door de grootoorvleermuizen en wilde bijen maar ook door de koniks die daar op warme dagen verkoeling zoeken, hoorden en zagen we de koekoek. We gingen even in de oude oven kijken en kregen van Kees van Dongen uitleg over hoe ze hier vroeger stenen bakten. Iets verder lopend hoorden we een niet alledaags vogelgeluid alsof er een met een elastiek zat te spelen en jawel hoor onze gedachte werd beloond met het aanschouwen van de spotvogel. Terwijl we naar deze vogel keken vloog een echtpaar grauwe vliegenvanger af en aan om hun jongen te voederen.

Ook de grasmussen hadden al jongen en werden door hun ouwelui gevoerd. Verder struinend hoorden en zagen we nog de gaai, fitis, boomkruiper, ekster, buizerd, gierzwaluwen en de grote bonte specht vloog letterlijk vlak over ons hoofd. Toen we door het tunneltje richting de rivieroever liepen vonden we het tijd voor een bakske en legden we ons neer in het gras. Na onze meegebrachte koffie en broodjes genuttigd te hebben werden we door Fia nog getrakteerd op een lekkere mini-Mars zodat we er weer tegenaan konden. Toen we echter opstonden om langs de oever verder te lopen zagen we aan de overkant een rode wouw achterna gezeten worden door een zwarte kraai die vond dat ie te dicht bij zijn nest kwam, een heerlijke waarneming. Verder wandelend onder een stralende zon zien we ook nog oeverzwaluwen, tjiftjaf, grote lijster, heggenmus, kneu, putter, nijlgans, wilde eend, Turkse tortel, houtduif en aalscholver. Al een paar keer hoorde we de fazant maar nu zagen we hem ons in de gaten houden wat we aan het doen waren. Bij het legendarisch paaltje 20 kijken we uit over het gebied met op de achtergrond de "Grebbeberg". Henk-Jan van

der Kolk, een aktief waarnemer op dit punt, heeft hier al 163 vogelsoorten geteld.

We turen het gebied nog wat af met de telescoop maar meer soorten dan dat we vandaag al gezien hebben, zien we niet al vliegt er nog wel een ooievaar over. Via een bruggetje over het meer lopen we richting vogelkijkhut. Onderweg zien we nog waterhoen, vink, kauw, scholekster, spreeuw, groene specht, pimpelmees, koolmees; een tweetal brandganzen vliegt op en een fuut zwemt met jong op het meer.

Vanuit de vogelhut hebben we goed zicht op de aalscholver- en lepelaarskolonie, visdiefjes vliegen rond, op het water o.a. nog bergeend, krakeend, Kievit en horen we de kleine karekiet in het riet. Aan het water staan ook nog konikpaarden en galloway runderen, zingt nog een zanglijster zijn hoogste lied en ook de roodborst laat zich niet onbetuigd. We lopen terug naar de parkeerplaats als we hoog boven ons thermiekend een grote vogel zien overvliegen waarvan we twijfelen of het een kraanvogel is of een ooievaar, snel een foto gemaakt. Thuis

achter de PC komen we erachter dat het toch een ooievaar was.

Bij de parkeerplaats is restaurant “de Blauwe Kamer” gelegen waar we onder het genot van een kop koffie nog van een lekker stuk kersen- of appelgebak met slagroom genieten met een panoramisch uitzicht over het gebied, voordat we weer de thuisreis aanvaarden. Van Fia ontving ik nog een lijstje met planten- en vlindernamen die we ook onderweg tegengekomen zijn. In volgorde van wat we tegenkwamen het volgende; vlier, scherpe boterbloem, fluitenkruid, smeerwortel, grote rateelaar, wilde reseda, duizendblad, veldlathyrus, kruipende ganzerik, klein springzaad, Japanse duizendknoop, hondsdrif, hondsroos, helmkruid, kaardenbol, icarusblauwtje (uiteraard een vlindersoort), jakobskruiskruid, gele morgenster, rolklaver, glad walstro, kruisdistel, klein geaderd witje (ook een vlindersoort), grote roodoogjuffer (een libellensoort), klein koolwitje (alweer een vlinder), watermunt, gele lis, soort vergeet-mijnietje (moeras of zomp), waterranonkel, peterselievlier en muursla.

We kunnen terugkijken op een zeer geslaagde vogelkijkdag met uitstekend weer en vele (57) vogelsoorten.

Met vriendelijke groet,

Leo Reijnierse, *contactpersoon vogelwerkgroep Ken en Geniet*

Uit “Brabantse Blomme” door Cor Swanenberg

SLEEDORRE
(Sleedoorn)

Vruug al sti d'r witte stèr
Neeve dorres òn de kaant.
De naojaors pèirse pruim
Gif akelek sleuwse taand.

En ès 't dan gevrorre hi,
Wordt de smaak wè zachter.
Mar zoowès dè mistal gi,
Komde daor te laot pas achter.

BUSTOCHT GELEENBEEK ZUID LIMBURG 28 MEI 2011

Op zaterdag 28 mei vertrekken we om 7.30 uur uit Dongen met een weliswaar niet al te groot, maar goed gemutst gezelschap richting Zuid Limburg. Om 9.10 uur, iets vroeger dan gepland, komen we bij Gasterij Terborgh aan, gehuisvest in een kasteel dat in de tijd van de Bokkenrijders een rol speelde als gerechtsplaats en gevangenis. Voor het kasteel ligt een prachtige oude watermolen in vakwerkstijl. Op ons gemak genieten we van de koffie of thee en Limburgse vlaai.

Het Kasteel Terborgh ligt tussen Spaubeek en Schinnen aan de Geleenbeek. En die stroomt dan weer door het Landschapspark De Graven. Dit Landschapspark is een samenwerkingsverband van de gemeente Sittard-Geleen en Schinnen, de landbouwsector, de Provincie Limburg, het Waterschap Roer en Overmaas en de natuurorganisaties. Het realiseert nieuwe natuur in een sterk verstedelijkte regio, tussen Geleen en Heerlen. Het Landschapspark heeft een oppervlakte van 5700 ha. Het dal van de Geleenbeek valt daar ook voor een groot deel onder.

De Geleenbeek ontspringt in Heerlen, in de kelder van de Benzenraderhof, en meandert van zuid naar noord. De beek is 42 km lang en mondt bij Stevensweert uit in de Maas. Door de mijnindustrie veranderde de beek in een gekanaliseerde, zwaar vervuilde waterloop. Maar nu is de beek in ere hersteld, met meanders en een grote variatie aan begroeiing. De ijsvogel is er weer terug gekeerd en ook de grote gele kwikstaart nestelt weer aan de beekoever.

Rond 10.00 uur beginnen we aan onze eerste wandeling. We treffen deze dag ideaal wandelweer: niet te warm, niet te koud, en vooral: droog! Langs de weg staat een kruisbeeld temidden van enkele geknotte lindes. We gaan eerst noordwaarts, van de Geleenbeek vandaan, licht stijgend tussen de akkers door. In de bermten staan veel bloemen te bloeien: klaprozen, reuke-loze kamille, akkerwinde, dag- en avondkoekoeksbloem. We komen door een stukje bos, waar de zwartkop zijn fraaie liedje fluit. In ons land is de zwartkop een talrijke broedvogel in bossen, kreupelhout, parken en dergelijke. We zien hier een prachtige oude kersenboom en aan de andere kant van het

pad de ingang van een dassenburcht. Ook vinden we er het gewoon nagelkruid en oranje havikskruid. Deze laatste plant is in ons land geen alledaagse soort. Hij komt vooral in bergstreken voor, in graslanden, wegbermen en op hellingen. De twee tot twaalf bloemhoofdjes hebben omwindselblaadjes die met donkere haren bedekt zijn en ze staan dicht bijeen.

Buiten het bos ontdekken we ook de korenbloem aan de rand van de akker. We komen bij een asfaltweggetje en gaan linksaf, naar de boerderij Stammenhof, terwijl de zwaluwen boven onze hoofden langs scheren.

Bij de boerderij gaan we rechtsaf, langs de rand van het Stammenderbos. Dit is een echt hellingbos met beuken, eiken en berken en hier en daar een acacia. Tegen veel boomstammen groeit de klimop. We zien de bessen van de gevlekte aronskelk; nu zijn ze nog groen, maar later zullen ze fel oranje-rood kleuren.

We gaan links een paadje in, dat net binnen het bos ligt. De braam staat te bloeien, een belangrijke nectarbron voor veel insecten. We horen een bonte specht en speuren de bomen af, maar kunnen hem niet ontdekken. We verlaten het bos en lopen een stuk tussen weiden door, waar het gewoon duizendblad en de reigersbek tussen het gras staan te

grote bonte specht

S.K.

Dan komen we opnieuw bij de bosrand en hier vliegt een hoornaar. Deze wespensoort is de grootste van de in kolonies levende wespen. De nesten worden in holle bomen, schoorstenen en holten in muren gemaakt en soms jaar na jaar gebruikt, zij het ieder jaar door een geheel nieuwe kolonie.

We gaan het bos weer in en horen meesjes roepen. De wilde kamperfoelie en de vlier staan met hun geurige bloemen te pronken. Vervolgens lopen we door een nog niet zo lang geleden aangeplante pruimenboomgaard met de Sjweikeser Rëngeloate. Rond 1820 werd deze pruimensoort in de omgeving van het dorp Sweikhuizen (Zjweikese) gekweekt uit een wilde, zure pruimensoort en het werd de sappigste, fruitigste pruim van het land. Sinds enkele jaren wordt deze pruim weer volop aangeplant. Koeien zorgen voor de begrazing van de weide waarin de boompjes staan.

We gaan langs de bosrand verder en rechts onder ons loopt in een weide een dier te grazen, dat eerst voor een ree wordt aangezien, maar bij nader inzien een damhert blijkt te zijn. Geen echt wild dus (of is een ontsnapt damhert wel wild?). Een buizerd cirkelt door de lucht. Even verderop krijgen we uitzicht op het dorp Sweikhuizen. Langs het pad staat het vingerhoedskruid te bloeien, een plant van lichte bossen en kapvlakten. Dan krijgen we zicht op de Biesenhof, een typische Limburgse carréhoeve met een grote binnenplaats. Daarachter doemt Geleen op, met flatgebouwen en fabrieksschoorstenen. Wat een tegenstelling met het landschap waar we doorheen wandelen!

Zigzaggend dalen we de Biesenberg af, tussen meidoornhagen door. Hier en daar slingert de heggerank er zich doorheen. Deze klimplant met tot vier meter lange stengels heeft spiraalvormig opgerolde ranken, waarmee hij zich aan een andere plant (struik of boom) omhoog trekt. De bladeren zijn handvormig gelobd en 4 tot 8 cm breed. De bloemen zijn heel licht groen en 12 tot 18 mm in doorsnee. De vrucht, die later in het jaar verschijnt, is een rode bes.

Via een trappenpad dalen we verder af naar het dal van de Geleenbeek. We passeren een grote poel, waarin de lisdodde (rietsigaar) staat te bloeien. Hier houdt een blauwe reiger zich op. Bij een plakkaat van rode klaver treffen we enkele vlinder-

tjes aan: een mannetje icarusblauwtje en een kleine vuurvlin-
der.

We zijn inmiddels bij de Geleenbeek aangekomen en gaan linksaf, langs de mooi meanderende beek verder. Hier en daar is de oeverwand zowat loodrecht en ongeveer een meter hoog; mooie plekjes voor de ijsvogel om een nestholte te maken. Helaas krijgen we deze vogel niet te zien. Wel zien we de bloemen van gevlekte dovenetel, echt knoopkruid en bosan-
doorn.

Waar we tussen de bomen door een wit gebouw (watermolen) kunnen ontwaren, staat aan de overzijde van de beek een dikke, dode beukenboom, begroeid met een aantal forse ton-
derzwammen. We gaan hierna wat verder van de beek van-
daan en het bos in. We klimmen weer een beetje en passeren het Retraitehuis, een kasteelachtig gebouw dat in opdracht van een Jezuïetenorde is opgericht in 1923-1924. Het diende voor de ontspanning en bezinning van priesters. Omdat iedere priester elke dag een mis moest doen, waren er tientallen klei-
ne altaartjes langs de muren waar 's ochtends aan de lopende band snelle missen waren. In 1942 ging het door een bombar-
dement in vlammen op. Na de bevrijding werd de allereerste Nederlandse bouwvergunning afgegeven voor de herbouw van het Retraitehuis. Het gebouw doet nu dienst als asielzoe-
kerscentrum.

Ons pad wordt een holle weg, omzoomd door dikke beuken-
bomen. We zien een grote bonte specht en een roodborst. Het

groot springzaad met zijn gele, heel apart gevormde bloemen, afhankelijk aan een dun steeltje, staat op een plek met vele exemplaren bijeen.

Aan onze rechterkant krijgen we zicht op een drassige weide met poel. Na nog een stukje bos komen we bij het weggetje aan, waarover we vanmorgen met de bus gereden hebben. We steken over en lopen via een pad parallel aan de weg verder. In de berm staat veel vogelwikke met zijn blauwpaarse bloemtrosjes. Rechts ligt de Geleenbeek weer, maar helaas is er in de omliggende weiden gegraven, waardoor het rommelig oogt.

Om 12.50 uur zijn we terug bij Gasterij Terborgh, waar we kunnen genieten van een koude schotel buffet, dat net zo voortreffelijk smaakt als het er uit ziet!

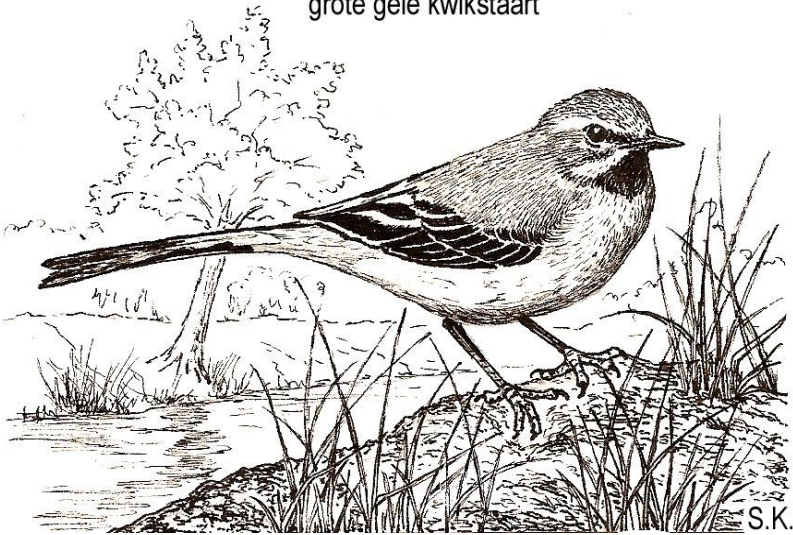
Rond 14.00 uur beginnen we, weer aangesterkt en uitgerust, aan onze tweede wandeling. We gaan nu de oostelijke richting in, eerst via een pad dat parallel aan het asfaltweggetje loopt, tussen eiken door. Een ruigpootbuizerd hangt in de lucht tegen de wind in te wieken. Een geelgors laat zich goed bekijken. Het mannetje heeft een gele kop en onderdelen. Het vrouwtje is minder geel. Beide hebben een kastanjebruine stuit. De geelgors nestelt op of even boven de grond, in slootkanten, onder heggen en dergelijke.

Het pad buigt naar rechts, van het weggetje vandaan. De hondsroos staat in volle bloei. We zien de reuzenberenklauw, een prachtige plant, maar veel mensen vertonen een allergische reactie na aanraking ervan. Ook treffen we de kruipganzerik aan, met lange kruipende stengels die regelmatig wortelen en met gele bloemen.

We komen weer bij de Geleenbeek aan en lopen hier een stuk langs. Een waterhoen zwemt aan de andere kant van de beek, steeds de dekking van overhangende begroeiing opzoekend. Bij een brug over de beek kun je kiezen: er onderdoor via een smal paadje of het weggetje oversteken.

Een koppel grote gele kwikstaarten houdt zich hier op. Misschien hebben ze wel een nest onder de brug; ik heb het niet kunnen ontdekken. De grote gele kwikstaart is in ons land een

grote gele kwikstaart

schaarse broedvogel langs beekjes en kleine stromen, vooral in Twente, de Achterhoek en Zuid Limburg.

Het pad maakt even een bocht van de beek vandaan. We zien de smeewortel met zijn hangende bloemtrosjes. Weer terug bij de beek treffen we de gele lis en het kleefkruid aan.

Aan de linkerkant ligt een plas, omgeven door bomen en struiken. Enkele jonge zwartkoppen scharrelen hier rond in een boompje.

We lopen tussen een grote visplas en de rand van het dorp Schinnen door. "Sperwer", roept Marie-José, maar de vogel is al weer gevlogen.

We komen bij een doorgaande weg uit; de route gaat hier eigenlijk rechtdoor, naar de Mulderplas, in 1984 aangelegd door het uitdiepen van de slikvijvers van de kolenmijnen. Maar er zijn enkele mensen die het ver genoeg vinden en er wordt besloten de wandeling in te korten. We gaan daarom rechtsaf, een stukje langs de weg af. Bij de brug over de Geleenbeek worden opnieuw twee grote gele kwikstaarten gesignaleerd. Even later gaan we weer rechtsaf, eerst nog over een asfaltweggetje, tot we een paadje op kunnen. Het wordt omzoomd door veel bloeiende vlierstruiken. We komen opnieuw bij een weggetje en gaan rechtsaf. Dan de brug over en linksaf, terug

via hetzelfde pad als de heenweg. Een paar torenvalken vertoont zijn vliegkunsten. Ook treffen we nu enkele vlinders aan: een klein geaderd witje en twee gehakkelde aurelia's. Laatstgenoemde soort dankt zijn naam aan de grillige vleugelranden, die de vlinder een wat gerafeld uiterlijk geven. De bovenzijde van de vleugels is oranjebruin van kleur met een zwart vlekkenpatroon. De onderzijde is donker en op de ondervleugel zit een kleine witte vlek in de vorm van de letter c, wat hem de bijnaam "c-vlinder" heeft bezorgd.

Om 15.30 uur zijn we bij de bus terug en op ons gemak kunnen we schoenen wisselen, een pakje drinken leeg sloeberen of iets dergelijks, voor we instappen. Dan rijden we noordwaarts en laten het mooie Zuid Limburg achter ons. Een uurtje later stoppen we bij AC Nederweert om nog iets te gebruiken. Tenslotte rijden we naar Dongen.

Het was weer een zeer geslaagde dag! Een prachtig gebied, prima wandelweer en heerlijk gegeten; wat il je nog meer? Rest mij nog de gidsen John van Meggelen en Christ Grootzwagers te bedanken voor hun tekst en uitleg!

Hanny Oerlemans

Uit "Brabantse Blomme"

door Cor Swanenberg

STRONTBLAD

(Ridderzuring)

In de wèije blij ik staon,
Ès 't vee al is vurbijgegaon.
Nee, ze wille men nie eete,
ik wor dur alleman vergeete.

Men blaojer zen grof en bruin,
Men vende nie in hof of tuin.
Dur m'n blad hiet ik nor stront,
Men zoer blad dè lust gin hond.

PROGRAMMA

Zaterdag 3 september: Auto/fietstocht van een hele dag naar Brielle en omgeving.

Onder leiding van onze fietsgidsen Kees en Harrie van Dongen, Rinus van Riel en Marie-José van Gestel gaan we weer een prachtige fietstocht maken.

We vertrekken om 7.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Sporthal de Salamander, Belgiëlaan 2. Wilt u echter al om 6.45 uur aanwezig zijn i.v.m. het laden van de fietsen in de vrachtauto. Opgeven vóór dinsdag 30 augustus 20.00 uur.

Zondag 18 september: Autotocht van een halve dag naar het Graafsbos, Merksplas en omgeving.

Het Graafsbos is een gemengd bosgebied met het zogenaamde Rondpunt, van waaruit straalsgewijs de voornaamste wegen door het bos vertrekken. Het gebied was vroeger eigendom van de Graaf van Hoogstraten. Onze gids deze morgen is Jos van Dongen.

We vertrekken om 8.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn, Looiershof 1. Opgeven vóór dinsdag 13 september 20.00 uur.

Zondag 2 oktober: PADDENSTOELENTOCHT: Autotocht van een halve dag naar het Seterse Bos.

Onze gids Toon Thielen neemt ons mee voor een wandeling door het bos, waarbij speciaal gelet wordt op de paddenstoelen. Hopelijk staan er veel; dat is altijd maar afwachten.

We vertrekken om 9.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn, Looiershof 1. Opgeven vóór dinsdag 27 september 20.00 uur.

Zondag 16 oktober: OVERWINTERINGSTOCHT: Autotocht van een halve dag naar landgoed Huis ter Heide.

Onze gids Peter Verschure wil ons dit keer vooral vertellen over hoe de natuur zich voorbereidt op de komende winter.

We vertrekken om 9.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn, Looiershof 1. Opgeven vóór dinsdag 11 oktober 20.00 uur.

Donderdag 20 oktober: Digitale fotopresentatie, Leo Reijnierse. Wanneer je door natuurgebieden loopt zie en hoor je eigenlijk van alles, mits je je ogen en oren te kost geeft. De ene keer fluit een vogel zijn hoogste lied en zie je hem prachtig in beeld de andere keer is ie verscholen achter een bladerdek en loop je verder en geniet je van de bloemen die er groeien. Op die bloemen zie je dan weer vlinders hun nectar verzamelen en kun je hun prachtige kleuren bewonderen. Van dit alles probeer ik foto's te maken die ik graag met jullie wil delen. Mijn presentatie heb ik "Onderweg in de natuur..." genoemd. Een verzameling van vogels, vlinders, insecten, reptielen, bloemen, oftewel wat je zoal tegen kunt komen in onze prachtige natuur. De foto's zijn hoofdzakelijk gemaakt in Nederlandse natuurgebieden, België (de Viroinval) en Duitsland (Breinigerberg, Cochem en het Bayerische Wald). Kijk ook maar eens op www.Irdigiphoto.nl. Aanvang 20.00 uur in de filmzaal van de Cammeleur

Zaterdag 29 oktober: VOGELTREKTOCHT: Autotocht van een hele dag naar het eiland Tiengemeten.

Sinds Tiengemeten is teruggegeven aan de natuur, is het een bijzonder aantrekkelijk gebied geworden voor vogels. In de tijd van de vogeltrek zijn er nog meer soorten te zien dan normaal. Onze gids Eric Akkermans neemt ons mee voor een wandeling over het eiland.

We vertrekken om 9.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn, Looiershof 1. Opgeven vóór dinsdag 25 oktober 20.00 uur.

Zondag 13 november: Autotocht van een halve dag naar de Blauwe Kamer en het Markdal, onder leiding van onze gids Jos van Dongen. Het gebied omvat een landgoed, dat vernoemd is naar het voormalig buitenhuis De Blaauwe Camer, dat tegelijk met het Mastbos is aangelegd, namelijk in het begin van de 16e eeuw. Het sluit dan ook aan bij dit bos. De indeling van het landgoed is al sinds ongeveer 1850 niet veranderd. Het westelijke deel bestaat uit naaldbos, meer naar het oosten liggen kleine akkerpercelen die door houtwallen zijn omgeven. Ook zijn er oude lanen. Verder nog naar het oosten

is er het loofbos van rijkere, vochtiger grond, met zomereik en beuk en tenslotte het beekdal van de Mark.

We vertrekken om 9.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn, Looiershof 1. Opgeven vóór dinsdag 8 november 20.00 uur.

Donderdag 24 november: Lezing over uilen door Thieu Verhaeren met aansluitend een wandeling door landgoed Huis ter Heide. Het programma voor de uilenlezing en wandeling op donderdag 24 november ziet er als volgt uit: 19.30 - 19.55 uur: inloop met koffie/thee, bekijken van folders, nestkasten en uilen. 20.00 uur: welkom en een certificaat uitreiking. 20.10 - 21.10 uur: powerpointpresentatie/ lezing over: steenuil- kerkuil- ransuil- bosuil. 20.15 - 22.00 uur: boswandeling Huis ter Heide

Onze gastheer van Natuurmonumenten is Erwin de Hoop **Daar de ruimte in het beheerskantoor niet al te groot is en we dus maar een beperkt aantal mensen kunnen ontvangen, dient u zich van tevoren op te geven. Voor dinsdag 22 november 20.00 uur.**

Zondag 11 december: Autotocht van een halve dag naar de Kampina.

We bezoeken een gedeelte van dit uitgestrekte natuurgebied en wel het dal van de Beerze. Langs deze beek is veel aan natuurontwikkeling gedaan en het resultaat mag er zijn! Onze gidsen zijn Jan Vrinten en Christ Grootzwagers.

We vertrekken om 9.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn, Looiershof 1. Opgeven vóór dinsdag 6 december 20.00 uur.

Zondag 18 december: KERSTMORGEN.

Aanvang 10.00 uur. Waar en hoe dit plaats zal vinden, ziet u in het volgend Hoefblad

Zondag 8 januari 2012: SNERTWANDELING: Autotocht van een halve dag naar Plantloon bij Waalwijk.

We vertrekken om 10.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn, Looiershof 1. Opgeven vóór dinsdag 3 januari 20.00 uur.

De kosten van het vervoer van uw fiets op de vrachtauto bij een auto/fietstocht bedragen € 1,50.

Leden en niet-leden, die zich eenmaal hebben opgegeven voor één van de tochten van Ken en Geniet, dienen de aan deze tocht verbonden kosten te voldoen. Dit geldt ook als men door omstandigheden niet met deze tocht mee kan gaan, tenzij een ander de plaats van hem/haar overneemt.

Wie zich via e-mail opgeeft bij Marie-José krijgt altijd een bevestiging toegestuurd. Indien dit niet het geval is, mogelijk door vakantie, dan graag alsnog bellen naar Koos.

OPGEVEN VOOR DEZE EXCURSIES KUNT U BIJ:

Koos Leemans, Hertog Janstraat 14, tel. 0162-315924
En bij:
Marie-José van Gestel, Hubertusstraat 9, tel. 0162-322316
Of (mobiel) 06-10120230

MEDEDELINGEN

LET OP HET NIEUWE OPGAVEADRES EN TIJDELIJKE

REDACTIEADRES

Als nieuw lid heten wij van harte welkom:

Mevr. Corrie van Stokkom van den Broek
Dr. W. Dreeslaan 40
5104 JR Dongen

LIDMAATSCHAP "KEN EN GENIET"

De KONTRIBUTIE bedraagt voor leden € 12, - per jaar. Bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar wordt € 1, - per maand berekend. Jeugdleden (14-16 jaar),

huisgenoten en 65-plussers betalen € 10, - per jaar; bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar betalen zij € 1, - per maand.

De minimum donatie voor begunstigers bedraagt € 10, - per jaar, wanneer zij het verenigingstijdschrift wensen te ontvangen.

Contactpersonen werkgroepen:

Uilenwerkgroep:	Thieu Verharen Stevenshof 13, 's Gravenmoer Tel. 0162-315480
Nestkastenwerkgroep:	Koos Leemans Hertog Janstraat 14, Dongen Tel. 0162-315924
Vogelwerkgroep:	Leo Reijnierse Kard.v.Rossumstraat 52, Dongen Tel. 0162-316475
Vlinderwerkgroep:	Fia Grootzwagers Triangellaan 17, Dongen Tel. 0162-315404
Natuurtuin Kandoel:	Peter Verschure Groenstraat 11a, Dongen Tel. 0162-313297 Anton Staps Dongenseweg 7, Kaatsheuvel Tel. 0416-273332

Copy voor het volgende Hoefblad kunt u inleveren vóór 1 november a.s. bij het redactie-adres: **Tijdelijk bij Christ-Grootzwagers, Kamilletuin 6, 5103CB te Dongen.** Ook is het mogelijk uw copy via e-mail te versturen, **GRAAG ALS BIJLAGE VERZENDEN, ALS WORD BESTAND.** Het e-mail adres is: accm.aarts@home.nl

OP EXCURSIE NAAR “DE GELDERSE POORT” IN DE MILLINGERWAARD.

Zaterdag 4 juni 2011 ging de vogelwerkgroep van Ken en Geniet op excursie naar dit mooie natuurgebied.

Nadat we de diverse personen opgehaald hadden vertrokken we onder een reeds stralende zon met 10 personen vanuit Dongen richting parkeerplaats “De Lange Paol” bij Kekerdome, waar Thieu en Corry met hun camper ook al gearriveerd waren. Op het infobord ter plaatse lezen we het volgende over het gebied;

Struinen in nieuwe natuur.

De Millingerwaard is onderdeel van de Gelderse Poort, een aaneengesloten en dynamisch natuurgebied dat uiteindelijk samen met het Duitse deel zo'n 5000 hectare groot zal zijn. In deze gevarieerde uiterwaard mag u buiten de paden wandelen en kunt u struinend op ontdekking gaan.

De gekleurde paaltjes brengen u naar de “Theetuin” of het vogelkijkhuis. Met een beetje geluk ziet u bij de plas van het kijkhuis de zilverreiger, lepelaar, ijsvogel of zwarte stern.

Wilde paarden en runderen.

De Poolse Konikpaarden en de Schotse Gallowayrunderen die hier heel het jaar grazen zorgen voor open plekken en natuurlijke bemesting. Zo brengen ze, net als vroeger, variatie in het landschap.

Reuzenknager.

In 1994 is de bever uitgezet in de Millingerwaard. U zult hem niet snel tegenkomen, want hij is vooral 's nachts actief. Hij laat wel zijn sporen na zoals de afgeknaagde bomen aan de noordzijde van de voormalige zandwinplaats. Ieder beverpaar knaagt jaarlijks honderden bomen om en op de open plekken kunnen vervolgens allerlei planten kiemen.

Dat beloofde wat, dus maar gauw het gebied in. Gelijk bij aankomst scheerde al een grote bonte specht over onze oren en fluit een heggenmus het hoogste lied. We lopen langs een haag met allerlei beplanting zoals o.a. hondsroos. Hier horen

we de zwartkop, tuinfluiter, tjiftjaf en het melancholieke gezang van de bosrietzanger. Aan het vertrapte hoge gras te zien zijn hier al meer mensen aan het luisteren geweest. Verderop zien we volop fouragerende rietgorzen en putters. We zien een aantal lepelaars en aalscholvers overvliegen. De grasmussen zingen hun hoogste lied en vanuit een bosje zien we vader en moeder roodborsttapuit steeds in en uit vliegen om volop voedsel te brengen bij het nest.

We horen het heerlijke geluid van de veldleeuwerik en zien hem even later opstijgen vanuit het gras. Verder zien we een fazant, is een blauwe reiger aan het vissen, liet een knobbelzwaan zich lekker te poetsen en vliegen de eerste zwarte stern over. Bij de eerste grote plas zien we aan de ene kant een aantal graspiepers en witte kwikstaarten badderen en aan de andere kant vliegen de oeverzwaluwen af en aan en liggen in het water o.a. bergeend, grauwe gans, kieviten, meerkoeten, nijlgans, slobbeend, kuifeend en wilde eend. De Galloway runderen genieten in de schaduw van een boom aan de waterkant van de koelte. Gier- en boerenzwaluwen vliegen over, evenals hout- en holenduiven

gierzwaluw

Boven de toppen van de distels zit een kneu te genieten van het zonnetje, een prachtig gezicht. Aan de andere kant van het pad zien we ook weer een roodborsttapuit en de schitterende blauwborst in de struiken zitten. We besluiten ook maar erbij te gaan zitten en nuttigen ons bakske koffie, we zijn tenslotte al anderhalf uur onderweg en hebben nog maar een paar honderd meter gelopen, maar al zo veel gezien.

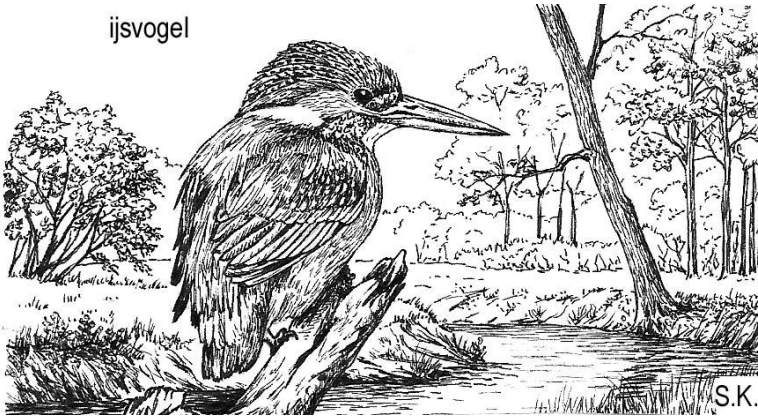
We komen weer omhoog en gaan weer verder het gebied in en doordat de structuur van het landschap verandert, veranderen ook de soorten die we zien en horen. Hier laat de vink zich goed horen evenals de gaai en terwijl John met zijn telescoop de plas aftuurt ziet hij een achtergebleven kolgans en een enkele grutto, die temidden van een kudde konikpaarden, rustig de waterlijn afstruint. Een visdief vliegt over het water met een paar zwarte sterns in zijn kielzog. Onderweg richting de "Theetuyn" horen en zien we o.a. fitis, buizerd, groenling, een thermiek zoekende ooievaar die we prachtig kunnen bekijken tegen een strakblauwe hemel. We horen eindelijk de koekoek en zien merel, koolmees, roodborst, spreuwen en winterkoning aan ons voorbij trekken. Op de grote plas zien we een groot aantal grauwe ganzen en een aantal futen. We meenden tussen de grauwe ganzen ook nog een sneeuwgan te zien maar de opgezette telescoop bracht uitkomst, een gewone witte soepgan was het resultaat. Eindelijk konden we even pauzeren en genieten van een stuk gebak of een heerlijke kop koffie of wat fris in "De Theetuyn". We lieten het ons smaken.

Nadat we uitgerust zijn, bewonderen we nog even de mooie tuin en trekken weer verder richting vogelkijkhut. In de bossages aan de noordkant van de plas zien we weer rietgorzen en de kneu en na goed luisteren en vergelijken horen we duidelijk de sprinkhaanzanger. We proberen hem te ontdekken maar zien hem jammer genoeg niet. De bomen aan de kant van het water zijn behoorlijk afgeknauwd door de bevers en dreigen binnenkort om te vallen. Ook in dit gebied vele grasmussen en de bosrietzanger maar ook weer het elastiekje van de spotvogel. Op het water ook nog een krakeend en kuifeenden. Ook vliegen scholeksters over en een vlucht grote Canadese ganzen. We zijn bijna bij de vogelkijkhut en

horen nog de zanglijster en zien de grote lijster voor ons poseren in een grote boom.

Aangekomen bij de hut gaan wederom de knapzakken en de drankjes uit de tassen, want we krijgen toch wel dorst van wat we allemaal zien. Voor ons op het water liggen een aantal vlotjes waar de zwarte stern broedt, we kunnen dit dan ook mooi aanschouwen en zien zelfs al jonge stern en op het nest. Plotseling een blauwe schicht over het water en jawel hoor.....de klapper van de dag. Een tweetal ijsvogels vliegt op en neer aan de overkant en wanneer we de plaats goed in de kijker hebben zien we een viertal!!!! ijsvogels zitten.

ijsvogel

Een machtige afsluiter na al het moois wat we al gezien hebben. Na hier nog een tijdje vertoefd te hebben gaan we toch maar richting parkeerplaats. Onderweg zien we nog zwarte kraai, kauw, boomklever, kokmeeuw en kleine karekiet. Intussen is het half drie en hebben we vanaf vanochtend half negen door dit mooie gebied gestruind en vele mooie dingen gezien. Marie-José houdt altijd trouw het lijstje waargenomen vogels bij en Fia heeft de overige waarnemingen van flora, vlinders en libellen bijgehouden, beide dames hartelijk dank. De lijst van Marie-José bevat 63 vogelsoorten!!!!, een ongekend hoge score op een dag in een gebied. Tenslotte nog het lijstje van Fia.

aardaker

Flora; grote ratelaar, cipres-wolfsmelk, kruipende ganzenrik, glad walstro, vlasbekje, valeriaan, avondkoekoeksbloem, zomerfijnstraal, margriet, vetkruid, zwarte toorts, akkerwinde, penningkruid, gewone ossentong, wilde reseda, kaardenbol, aardaker, poelruit, zwanenbloem, rivierkruiskruid.

Vlinders en libellen; groot dikkopje, bont zandoogje, klein koolwitje, klein geaderd witje, kleine vos, bruin zandoogje, watersnuffel, platbuik, gewone oeverlibel en grote keizerlibel.

Leo Reijnierse, contactpersoon vogelwerkgroep Ken en Geniet

Als de hoenders kakelen lang en goed,
Zal het regenen in overloed.

Als de muggen dansen gaan,
Dan is 't met regenen gedaan.

Als de slakken en padden kruipen,
Zal het zeker spoedig druipen.

Maakt de spin in 't web een scheur,
Dan klopt de stormwind aan de deur.

VOGELKONING

buizerd

Buizerd. Heerser. Hautain zwijgen in een droom
Vogelkoning in een kale boom.

Oeverwaluw. Boodschapper. Kwieke prater.
Vogelkoning boven water.

Ekster. Dief. Je stem zilver bast.
Vogelkoning in een hoge mast.

Specht. Clown. Hard kloppen in een lach.
Vogelkoning zonder vlag.

Reiger. Priester. Stil als een pilaar.
Vogelkoning op een dodenbaar.

Natuurpoezië uit Grasduinen.
Lammie.

MET DE VLINDERWERKGROEP NAAR DE DUINEN VAN VOORNE 31-7-2011

Na dagen van minder mooi weer wordt ons een zondag beloofd met het cijfer 9. Dus, ondanks de grijze lucht bij vertrek, hebben we er het volste vertrouwen in dat het een mooie dag zal worden. We gaan naar de Duinen van Voorne. Bij aankomst bij bezoekerscentrum Tenellaplas drinken we eerst een kopje koffie of thee en bekijken de tentoonstelling over het ontstaan van het gebied en de rijkdom aan planten, vogels en andere dieren. En dan gaan we op pad, in de hoop veel vlinders te zien!

We doen de Berkenroute, een uitgezette wandelroute van 3,3 km, lijkt heel weinig maar mooi dat we er 2,5 uur over doen! In het gevarieerde landschap van de Duinen van Oostvoorne komen veel vlinders voor. Elk type landschap heeft zijn eigen vlinders. Meteen buiten het bezoekerscentrum zien we – ook al wil de zon nog niet echt doorkomen - op een duingraslandje verschillende soorten vlinders fladderen. Ze vinden hier alles wat ze nodig hebben: bloemen met nectar, planten die door de rupsen gegeten kunnen worden en open plekken waar ze zich kunnen warmen in de zon. Even een opsomming van wat we in de eerste honderd meter aantreffen: bruin zandogje, bont

zandoogje, oranje zandoogje, hooibeestje en zwartsprietdik-kopje (allemaal soorten waarvan de rupsen leven van grassen, en die groeien hier volop), icarusblauwtje (de waardplant van deze vlinder is rolklaver), kleine vuurvlinder (deze soort legt de eitjes op zuringsoorten, vooral op schapenzuring), klein geaderd witje en atalanta. Da's een mooi begin, nietwaar? Vrouw-tjesvlinders zetten hun eitjes af op die planten waar de rupsen van leven, zodat de rupsen meteen aan tafel kunnen. Ook volwassen vlinders vinden voedsel op de graslanden, bijvoorbeeld in de bloemen van koninginnenkruid, jakobskruiskruid, knoopkruid, kattenstaart, tijm en de omringende braamstruiken. Andere planten die we hier aantreffen zijn o.a. grote ratelaar, waarvan de zaden ratelen in de zaaddozen als je ermee schud, echt walstro, steenanjer, cichorei en ruig klokje. Een konijntje huppelt snel weg als wij te dicht in de buurt komen. Met moeite kunnen we ons losrukken van dit graslandje, maar er komen er nog meer! De duinen van Voorne zijn geologisch gezien nog piepjong, voor 1200 was het hier nog een wadachtige vlakte, doorsneden door de riviertjes Strype en Goote. Tussen 1200 en 1600 heeft de mens vele dijken aangelegd, o.a. die waar we met de terugreis overheen rijden. Door samsenspel van water, wind en de mens is een aaneengesloten duingebied ontstaan, grotendeels pas begin vorige eeuw. De Duinhuisjes, waar we langskomen, stammen uit de periode 1880-1920, hier woonden grote gezinnen die een poging deden om op kleine akkertjes wat groenten te telen en wat vee te houden. De kleinschalige tuinderijtjes werden omzoomd door meidoorn- en elzenhagen, die we nu nog terugzien in het landschap.

We gaan een bos in, over een vrijwel recht pad, het Locomotiefpad. Dit pad stamt uit de tweede wereldoorlog, ten behoeve van de bunkerbouw heeft de bezetter over dit pad een smalspoor aangelegd. Zo werden per trein zand en andere bouwmaterialen aangevoerd. Hier vinden we verschillende planten die op een donkerder plek groeien, zoals nagelkruid, stinkende gouwe en robertskruid, ook de bessen van de gevlekte aronskelk staan hier roodglanzend te pronken. Het bont zandoogje voelt zich hier prima thuis, heeft zelfs zijn vlekkenpatroon aangepast aan de omgeving: donker met licht vlekjes, en heeft zo een goede schutkleur. Het mannetje gaat op een blad in het

zonnetje zitten, wachtend op een passerend vrouwtje om te trachten haar te verleiden, of op een rivaliserend mannetje, dat hij met veel vleugelgefladder verjaagt uit zijn territorium. En dan zien wij ze vliegen! Of je moet een verdraaid goed paar ogen hebben als je ze zittend zou willen ontdekken!

We passeren een klaphekje. Om de variatie en rijkdom aan planten te behouden wordt het gebied begraasd door Galloway runderen en IJslandse pony's. Zij zorgen voor meer dynamiek in de duinen, op plekjes waar ze vaak grazen wordt de bodem losgetrapt, ook aan bomen wordt geknabbeld, soms wordt de bast er zelfs geheel afgeschild. Zo ontstaan open plekken in het bos, wat de variatie ten goede komt. Een groene specht vliegt luid roepend over. Op lichtere stukken groeit agrimonie, grote klis en brunel. De Duinen van Voorne zijn niet altijd zo begroeid geweest. Rond 1950 was het duingebied nog zeer open met veel stuivend zand. Om verdere afkalving van de duinen tegen te gaan zijn op veel plaatsen Corsicaanse dennen aangeplant. Het lijken wel zeer oude bomen met hun flinke omvang, toch zijn ze nog maar 60 jaar jong!

Na enkele honderden meters verlaten we het Locomotiefpad en gaan naar Klein Brazilië, maar eerst bewonderen we een stipelmotje, die in zijn rupsperiode samen met honderden soortgenootjes hele bomen met spinsel heeft omwonden. De enorme nesten van gesponnen draden geven de bomen of struiken een spookachtige gedaante. Goed beschermd tegen belagers vreten de rupsjes de bomen kaal, verpoppen en worden later vlinder. Op de plek die Klein Brazilië genoemd wordt stond nog niet zo lang geleden een aangeplant populierenbos, het bos is gekapt, ook zo'n beheersmaatregel, zodat er weer meer openheid is ontstaan. Nu groeien er allerlei soorten kruiden, die vlinders en andere insecten aantrekken, en de poel die in het gebied ligt raakt niet meer verstikt door het vallende blad. We vinden hier rode ogentroost, een halfparasiet die met zijn wortels water en zouten onttrekt aan de wortels van grassen en cypergrassen. Op de guldenroede zitten tientallen soldaatjes, niet in het gelid maar veelal parend of anders onge-disciplineerd voedsel zoekend, voorwaar geen gedrag voor een legerkorps!

Op een hoek valt ons de robina pseudo-acacia op, of zoals Jantje zegt: de valse christusdoorn. De bladeren kunnen veelal 's nachts de zogenaamde slaaphouding aannemen, de blaadjes liggen dan tegen elkaar, volgens Jan om verdamping tegen te gaan. Dan komen we bij een weiland, of beter gezegd: een nectarkroeg: de wei is volgegroeid met allerlei planten met hun bloemen vol nectar, wachtend op dorstige vlinders die zich hier kunnen laven in ruil voor het verspreiden van stuifmeel: koninginnekruid, jakobskruiskruid, maar ook veel heelblaadje, een plant van vochtige plaatsen aan wegen en langs sloten, waarvan de blaadjes, zijn naam zegt het al, gebruikt werden bij kneuzingen en verwondingen. Minder mooi voor onze natuur zijn de exoten die we hier tegenkomen: japanse duizendknoop en springbalsemien, die te vuur en te zwaard bestreden moeten worden om verdere verspreiding tegen te gaan. Op het pad zitten enkele jonge gaaien die we mooi kunnen bekijken, ze zijn nog niet zo schuw als hun ouders.

We passeren nog enkele kleine weitjes, die grotendeels aan de natuur teruggegeven worden, komen langs een camping en begeven ons dan op een weitje waar we weer helemaal hotel-debotel worden van de vlinders! Een motje, maar wat een mooie, de geogde bandspanner, 14 tot 17 mm klein, wit met een heel variabele tekening en uiteraard een band over de vleugels, bruin met grijze ogen. Hij vliegt van mei tot eind juli. Het is een nachtvlinder die vaak talrijk in de schemering maar ook laat in de nacht vliegt, hij komt op licht af. De vlinders zijn overdag gemakkelijk uit de vegetatie op te jagen, en zodoende zien wij hem dus ook. Verder vinden we hier een landkaartje, en nog één en nog één, ons hart gaat er sneller van kloppen, want bij ons zien we ze maar sporadisch meer! Doorgaans vliegt deze vlinder in twee generaties per jaar, maar hij ziet er nu heel anders uit dan in het voorjaar: nu is hij zwart met een witte band en rode vlekjes, in het voorjaar is hij oranje met zwarte vlekjes.

landkaartje (mannetjes voorjaarsvorm)

Al dwalend over het wekje noteren we nog een aantal bruine, bonte en oranje zandoogjes, het hooibeestje en het zwartsprietdikkopje. En ook het koevinkje, dat gemakkelijk verward kan worden met het bruin zandoogje, hij komt net zo bruin over, maar heeft op de onderzijde van de achtervleugel 5, op de onderzijde van de voorvleugel 3 grote witgekernde en geel omringde ogen, goed kijken dus! Ik vind ze er iets chiquer uitzien dan het zo algemene bruine zandoogje. Het koevinkje vliegt van eind juni tot half augustus in één generatie. De vrouwtjes besteden veel tijd aan het zoeken van nectar, onder andere op koninginnenkruid wat we hier zoveel zien. De mannetjes worden zelden op bloemen aangetroffen, zij maken veel patrouillevluchten waarbij ze vaak paden of bosranden volgen.

Kom jongelui, verder, want er volgt nog meer! Door het bos met opvallend veel meidoorn en hulst, waar we de boomkruiper en de boomklever vlakbij elkaar waarnemen, gaan we naar het volgende graslandje, waar we alweer uit ons dak gaan! Van alles wordt me toegeroepen: bruin zandoo niet te tellen zoveel, maar ook kleine vuurvlieder, icarusblauwtje en hooibeestje worden gespot. En wie zijn oor goed te luister legt hoort ook de dodaars veelvuldig zijn typische geluidje maken, vaak verraad de vogel in de broedtijd zijn aanwezigheid alleen

door de roep, een hoge triller die klinkt als bi-bi-bi-bi (nou ja, dit is dus van internet geplukt, je moet het zelf horen en dan herken je het beslist bij een volgende ontmoeting!). Verder zien we ook hazenpootje en muizenoor, dit zijn geen onderdelen van zoogdieren maar planten!

Weer sjoer ik de groep met moeite naar onze volgende hotspot: de spartelvijver. Maar eerst nog even aan fietsers die een vragenlijst bij zich hebben het verschil uitleggen tussen juffers en libellen. Tja, het verschil zit vooral in de grootte en de manier waarop ze hun vleugels in rust houden: juffers zijn klein en hebben smalle lijfjes, waarboven ze hun vleugels tegen elkaar aan leggen in rust, libellen – en dan hebben we het over de echte libellen – zijn groter, hebben een dikker lijf en houden hun vleugels in rust horizontaal uitgespreid. Ga je ze van heel dichtbij bekijken, dan staan bij de juffers de ogen ver uit elkaar, bij de echte libellen bijna of helemaal tegen elkaar aan. Punt gescoord voor de fietsers! Bij de spartelvijver zien we een echte libel: de bloedrode heidelibel, herkenbaar aan de zwarte poten en het knotsvormig achterlijf. Hij vliegt van midden juni tot midden oktober bij stilstaand of zwak stromend water, vaak met lisdodde langs de oever, is 34 tot 36mm groot. Op de plas zwemmen meerkoeten en jonge dodaarsjes, zo jong dat ze nog niet geleerd hebben om zich te verstoppen, nee, eentje zwemt zelfs naar ons toe! Heerlijk geurt de watermunt, die hier massaal groeit. De wolfpoot, een woekerplant van vochtige grond, heeft sierlijke witte bloempjes in kransen rondom de stengel, in elk bloempje kleine parse stipjes, prachtig!

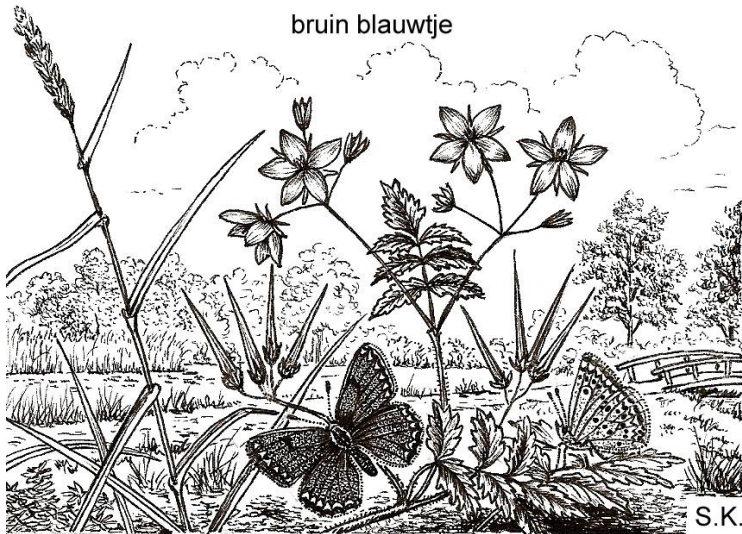
De zon breekt door als we onze weg vervolgen, over de duingraslanden van Heveringen, die ook hier weer vol bloeiende, vlinderlokkende planten staan. De bruine en oranje zandoogjes zijn niet te tellen, ook hier vinden we o.a. weer enkele landkaartjes, koevinkjes en icarusblauwtjes. Een buizerd laat zich horen. Op een droge plek staat de doornappel te pronken met zijn grote witte trechtervormige bloemen, de vruchten zijn net groene appels maar bezet met doorns. Niets om lekker in te bijten dus, en dat zou ik ook niemand aanraden want hij is dodelijk giftig! Door Indianen werd de plant wel gebruikt om

hallucinaties op te wekken, maar dit is niet ongevaarlijk en kan bij overdosering fataal aflopen. De knorrende magen zullen dus nog even moeten wachten tot we bij Paviljoen de Meidoorn zijn, en hoewel dit vlakbij is blijven we ons verwonderen over de rondfladderende juweeltjes. Rond 1 uur strijken we neer op het terras, het zonnetje gaat nu lekker doorkomen en het wordt behoorlijk warm. Terwijl wij onze lunch verorberen vliegt hier een boomblauwtje rond, wellicht ook op zoek naar iets eetbaars.

Na de lunch doen we een deel van de Nachtengalenroute, maar eerst wandelen we langs de Tenellapas en door de Gamandervallei. Langs de vochtige oevers van de Tenellapas bloeien andere planten dan op de hobbelige graslanden. Hier zien we dan ook andere vlindersoorten, zoals witjes en de citroenvlinder. Ze fladderen van bloem naar bloem en zuigen met hun roltong de nectar op. In ruil nemen ze stuifmeel mee, zodat de bloemen bevrucht worden. Er is hier op de andere oever ook een heemtuin aangelegd, die beslist een bezoekje waard zijn, vooral in mei/juni want dan bloeien hier de orchideeën massaal. In het water groeien waterlelie en gele plomp, waarvan de bladeren vaak door libellen bezet worden als uitvalsbasis voor hun foerageervlucht. Langs de oever vinden we o.a. moerasspirea, kattenstaart, gele lis, harig wilgenroosje en zeepkruid. En op het water dobberen wilde eenden, meerkoeften en kuifeenden. In een struik zit een wijngaardslak, een teken dat het hier kalkrijk is. Het lichaam van een kruipende slak kan een lengte bereiken tot 12 cm en het huisje is 3,5 tot 5 cm groot.

Verspreid in de duinen liggen lage vochtige valleien waar een rijkdom aan kruidenvegetatie te vinden is. We wandelen door de Gamandervallei, die vernoemd is naar de moerassgamber, die hier nog volop voorkomt, terwijl hij elders in Nederland verdwenen is. Ook vinden we hier o.a. stijve ogentroost, duizendguldenkruid en een rozengal, een gal die op wilde rozen voorkomt en er uitziet als een pluizige rode bol. Over zandoogjes zal ik het maar niet meer hebben, maar wat wel bijzonder is, dat is het bruin blauwtje, aan de bovenzijde bruin met langs de vleugelrand een rij oranje vlekjes. Hij lijkt veel op het

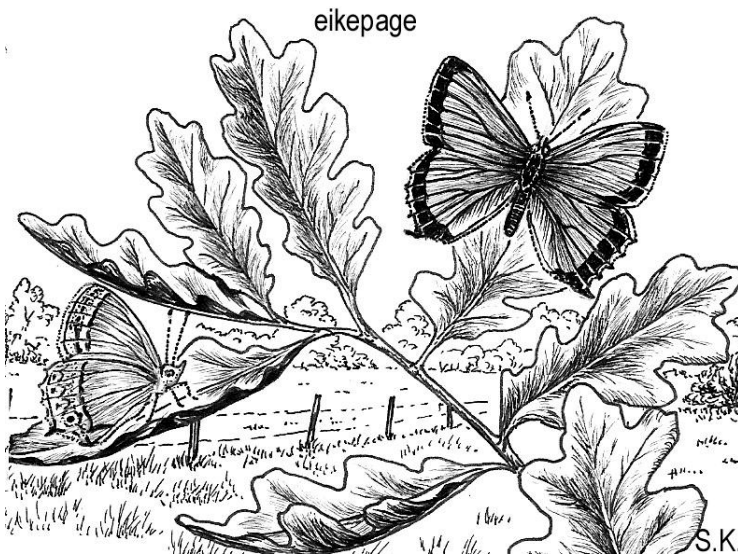
vrouwtje icarusblauwtje, maar is herkenbaar de geblokte vleugelrand en een vlekje op de onderkant van de voorvleugel dat hij mist, een kwestie van heel goed kijken dus! Het vrouwtje legt de eitjes op reigersbek en ooievaarsbek, dus als die planten in de buurt staan kun je het bruin blauwtje ook verwachten. Aan het einde van de vallei ligt een poel, waarin we een bloedzuiger en bootsmannetjes zien zwemmen.

Door het bos bereiken we het Locomotiefpad, wat we nu een stukje verder volgen. Een tjiftjaf laat zich horen en een familie koolmeesjes is op voedselstrooptocht. Bij het Bakenpad slaan we af en wandelen langs een nu droge zandige vallei, 's winters staat hij onder water. Hier is de humusrijke bovenlaag verwijderd, zodat het zand weer kan gaan stuiven. Er is vroeger veel drinkwater uit de duinen onttrokken, er werd zelfs Rijn- en Maaswater naar de duinen geleid om het water te zuiveren en vervolgens als drinkwater te gebruiken, waardoor er veel meststoffen in de duinen terecht kwamen en het gebied verrijgde. Zure regen daalde neer en het duin raakte dichtbegroeid met grassen en struiken. Gelukkig wordt er weer hard gewerkt om de natuur te herstellen en wordt er minder grondwater gepompt om de verdroging tegen te gaan, het duin

wordt weer natter. Rechts van ons zien we een duindoornstruweel met massa's bessen die aan het rijpen zijn voor de trekvogels. Enkele flinke koningskaarsen trekken de aandacht en moeten worden vastgelegd.

Vlinders zijn koudbloedig en hebben zon nodig om op te warmen. Openheid in het landschap is dan ook belangrijk. Toch kan een vlinder niet zonder bomen en struiken. Ze gebruiken die om zich te oriënteren en takken bieden bescherming tegen regen en wind. De eikenpage, die we hier aantreffen, is zelfs helemaal afhankelijk van een boom: de eik. De rups eet de bloemknoppen en de bladeren, terwijl volwassen vlinders leven van honingdauw, de zoete afscheiding van bladluizen. Bij warm weer kunnen we de eikenpages rond de eiken zien fladderen.

Weer verder voert de tocht, langs een poel waar wel 15 soorten libellen voorkomen, en waarin kikkers, padden en de kleine watersalamander leven. En door een meer open duingebied, waar de blauwpaarse bloemen van het slangenkruid fraai afsteken tegen de vele forse koningskaarsen. Ook de teunisbloem en duinsalomonszegel treffen we hier aan. Een flinke sabelsprinkhaan laat zich rustig bewonderen. De zon begint

lekker te steken, en op een schaduwplekje onder een kleine meidoorn, waar we pauzeren gaat Thieu spontaan rijmen:

Oh, meidoorn,
Oh, meidoorn,
Al ben je nog zo klein,
Wat is je schaduw fijn!

Nog even volhouden, jongelui, over het Van Burenpad door het bos, waar we een bunker zien staan, begroeid door allerlei planten. We vinden hier ook nog een oranje paddenstoeltje, de zwartwordende wasplaat. En dan komen we weer op het onvermijdelijke Locomotiefpad, dat ons terugvoert naar ons startpunt. Nog even een lekker ijsje of een koud biertje op het terras, en dan gaat het weer huiswaarts. Voor ons was het een topdag met een 10+ als cijfer!

Fia Grootzwagers